

KIELEN VAIKUTUS YLIOPISTOON SISÄÄNPÄÄSSÄ VUONNA 2012

Anna Ristaniemi¹, KK

¹Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos

Abstrakti

Ristaniemi, Anna. 2015. KIELEN VAIKUTUS YLIOPISTOON SISÄÄNPÄÄSYSSÄ VUONNA 2012

Artikkelissa tarkastellaan yliopiston opetuskielen ja toisaalta yliopistoon hakijan äidinkielen yhteyttä yliopistoon hyväksymiseen. Aineisto koostuu vuonna 2012 suomalaisiin yliopistoihin hakeneista ja hyväksytyistä opiskelijoista. Tiedot saatiin Opetushallituksen ylläpitämästä Yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteristä hakijan äidinkielen mukaan eriteltynä. Ruotsinkielisten yliopistojen opetusohjelmien perusteella muodostettiin 17 tarkasteltavaa tieteenalaa. Tutkimustulokset osoittivat, että ruotsinkieliseen yliopistoon oli helpompi päästä opiskelemaan kuin suomenkieliseen. Keskimäärin todennäköisyys tulla valituksi ruotsinkieliseen yliopistoon oli noin kaksinkertainen. Neljän helppopääsysisimmän yliopiston joukossa olivat kaikki kolme ruotsin kielellä opetusta antavaa yliopistoa. Niin ikään ruotsinkielisen hakijan oli suomenkielistä hakijaa todennäköisempää saada opiskelupaikka, ja tässäkin tapauksessa todennäköisyys oli noin kaksinkertainen. Suurimmat erot ruotsinkielisen hakijan hyväksi havaittiin sosiaalitieteissä, kasvatustieteissä ja kauppatieteissä. Suomenkielinen hakija sen sijaan pääsi ruotsinkielistä todennäköisemmin opiskelemaan hammaslääketiedettä ja luonnontieteitä. Tarkasteltaessa sisäänpääsyä hakijan omalla äidinkielellä annettavaan koulutukseen erot pääsääntöisesti kasvoivat. Näin tarkasteltuna suomenkielisen hakijan oli todennäköisempää tulla valituksi ainoastaan hammaslääketieteen koulutukseen. Farmasiassa, luonnontieteissä ja lääketieteessä tilastollisesti merkitsevää eroa ei havaittu. Tutkimuksen perusteella ruotsinkielisyydestä on hakijalle hyötyä yliopistoon pyrittäessä.

Asiasanat: yliopisto, opiskelijavalinta, koulutuksellinen valikointi, koulutuksellinen tasa-arvo, kielikysymys

Johdanto

Suomessa on 16 yliopistoa, joita ovat erilaiset tiede- ja taidekorkeakoulut. Yliopistoissa voi suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä jatkotutkintoja. Yliopistoista ruotsinkielisiä ovat Åbo Akademi ja Svenska Handelshögskolan, joiden lisäksi Helsingin yliopistossa voi suorittaa tutkinnon ruotsin kielellä. Yliopistojen verkko kattaa maan eri osat ja tarjoaa opiskelupaikan lähes kolmasosalle ikäluokasta eli voidaan puhua massakorkeakoulujärjestelmästä.

Yliopisto-opiskelu on suosittua, ja hakijoita on vuosittain moninkertaisesti aloituspaikkoihin verrattuna, mikä johtaa siihen, että valintaa on pakko harjoittaa. Yliopistossa suoritettu tutkinto antaa paitsi valmiuksia toimia monenlaisissa tehtävissä ja ammateissa, myös pätevyyden monien julkisten virkojen hoitoon. Nyky-yhteiskunnassa yhteiskunnallisiin asemiin pääsy kytkeytyy tiiviisti koulutukseen, ja tällöin koulutusta voidaan pitää yhtenä tärkeimmistä yksilöiden elämänuria määrittävistä tekijöistä. Massakorkeakoulujärjestelmä mahdollistaa periaatteessa laajamittaisen sosiaalisen liikkuvuuden, mutta lähtökohtien eroilla on kuitenkin taipumus kumuloitua koulutuksessa. (Ahola & Nurmi 1995.)

Koulutusjärjestelmä on aina vahvasti yhteydessä aikaansa ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Tarjolla olevat koulutuspaikat perustuvat sen hetkiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen sekä arvioon siitä, mille aloille tarvitaan osaajia tulevaisuudessa. Korkeakoulujen opiskelijavalintoja ollaan paraikaa uudistamassa. Suurimmat uudistukset ovat opiskelupaikkojen lisääminen lähes kaikilla koulutusaloilla sekä uusien ylioppilaiden sisäänpääsyn helpottaminen. Opiskelijavalintojen uudistamisella pyritään alentamaan korkeakouluopintojen aloittamisikää, saamaan korkeakoulutukseen entistä enemmän aidosti uusia opiskelijoita ja kohdentamaan opiskelupaikat nykyistä paremmin. Suomessa on käytössä yhteisvalintajärjestelmä. Opiskelija voi hakea valtakunnallisessa yhteishaussa useampaan koulutukseen. Päävalinnassa opiskelija voi kuitenkin vastaanottaa vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan vuodessa.

Suomi oli pitkään osa Ruotsia, minkä vuoksi ruotsin kielellä on ollut merkittävä asema opiskelukielenä Suomessa. Vähitellen suomen kieli sai jalansijaa ja syrjäytti ruotsin kielen 1800-luvun oppikouluissa. Kielikamppailua on käyty kautta aikojen myös yliopistojen perustamisen yhteydessä. Turun yliopisto, ensimmäinen suomenkielinen yliopisto, perustettiin tällaisen kielikamppailun tuloksena. Myös valikointi on harjoitettu aina, ja jo sääty-yhteiskunta valikoi

omalla sulkutaktiikallaan; tässä taktiikassa juuri kieli oli keskeisessä asemassa. Ruotsin kieltä taitamattomilla ei ollut tosiasiallista mahdollisuutta päästä opintielle.

Suomen yliopistojärjestelmä ja koulutuksellinen tasa-arvo

Suomen koulutusjärjestelmä ryhmitellään eri koulutusasteisiin, ja yleensä vain alemman asteen opintojen suorittamisen jälkeen voi jatkaa ylemmän asteen koulutukseen. Suomen koulutusjärjestelmä muodostuu yhdeksänvuotisesta ja yleissivistävästä perusopetuksesta eli peruskoulusta, toisen asteen koulutuksesta, johon kuuluvat ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus, sekä korkea-asteen koulutuksesta, jota annetaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. (Opetushallitus 2014.) Yliopistojen perustehtävä on tieteellisen tutkimuksen harjoittaminen ja siihen perustuvan ylimmän opetuksen antaminen. Yliopistoissa voi suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä jatkotutkintoja eli lisensiaatin ja tohtorin tutkintoja. Yliopistot toteuttavat tehtävänsä toimimalla vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Yhteistyö edistää myös tutkimustulosten yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Suomalaisen yhteiskuntapolitiikan ja koulutuspolitiikan keskeisenä päämääränä on lähes aina ollut pyrkimys tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen. Avoimessa yhteiskunnassa ei absoluuttista tasa-arvoa voida koulutuksessakaan saavuttaa. Koulutuksen oikeudenmukaisuuden periaatteessa keskeistä on se, miten koulutushyvää jaetaan oikeudenmukaisesti. Koulutushyvää voidaan jakaa yksilön menestymisen mukaan, jolloin puhutaan ansioperiaatteesta. Toinen vaihtoehto on pyrkiä jakamaan koulutushyvää mahdollisimman tasan kaikkien samanlaisessa asemassa olevien kesken. Usein kuitenkin yhteiskunnassa tarvitaan tietty määrä eri alojen osaajia, jolloin etsitään kompromissia yksilön ja yhteiskunnan tarpeiden välille. Tällöin kullekin yksilölle ohjataan hänen tarpeitaan vastaava määrä resursseja. (Lehtisalo & Raivola 1986.)

Koulutuksellisen tasa-arvoisuuden vaatimus liittyy eettisenä ohjeena myös korkeakouluihin valikoitumiseen (Keskitalo & Korhonen 1984). Havaittua eriarvoisuutta voidaan pyrkiä poistamaan tasa-arvopoliittisin keinoin. Esimerkkinä on tilanne, jossa eri väestöryhmät ovat oikeudenmukaiseksi koetun kriteerin, kuten kielen, suhteen eriarvoisessa asemassa. (Tuomisto 1994.) Oikeudenmukainen tasa-arvo edellyttää tasa-arvoisten yksilöiden samanlaista kohtelua ja epätasa-arvoisten yksilöiden erilaista kohtelua. Mikäli tasa-arvoisia yksilöitä kohdellaan

erilaisesti ja epätasa-arvoisia yksilöitä samanlaisesti on kyse epäoikeudenmukaisesta tasa-arvosta. (Nori 2011.)

Opiskelijoiden valintaperusteiden määrittelyssä on noudatettava tasapuolisia perusteita ja yliopistolain tarkempaa sääntelyä. Hakijoilla on oikeus tasapuoliseen kohteluun, ja kaikkiin hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita (Yliopistolaki 2009/558). Hakijat voidaan kuitenkin jakaa erilaisiin ryhmiin muun muassa kielen perusteella (Mäenpää 2009). Hakijoiden tasa-arvoista kohtelua edellyttää myös yhdenvertaisuuslaki, jota sovelletaan myös koulutuksen saamiseen. Positiivinen erityiskohtelu on lain mukaan mahdollista syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi ja lievittämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki 2004/21.)

Kieliryhmän koulutustarpeen turvaaminen on erityinen peruste, joka mahdollistaa poikkeamisen muuten yhdenmukaisista valintaperusteista muodostamalla kielitaitokiintiö tai myöntämällä kielitaidon perusteella lisäpisteitä (Yliopistolaki 2009/558). Mahdollisuus perustuu suomen ja ruotsin osalta perustuslain (1999/731) 17 §:n 2 momentin toimeksiantoon, jonka mukaan julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Näin ollen yliopiston opiskelijavalinnassa voidaan muodostaa ruotsin kieltä taitavien kiintiö, jos sen tarkoituksena on turvata ruotsin kieltä taitavien virkamiesten koulutustarve. Kieliryhmän perusteella voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista poiketa vain rajoitetusti. Tämä tarkoittaa sitä, että poikkeaminen ei voi olla erityisen laajaa ja se tulee suhteuttaa kyseisen kieliryhmän erityistarpeisiin ja niiden toteuttamismahdollisuuksiin. (Mäenpää 2009.)

Mahdollisuuksien tasa-arvon mukaan kaikille tulisi taata samanlaiset mahdollisuudet hakea korkeakoulutukseen. Mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisen edellytyksenä on, että kaikki poliittiset, taloudelliset, kulttuuriset ja sosiaaliset esteet tulisi poistaa hakemisen tieltä. Näkemysten mukaan kaikille tulisi taata samanlaiset mahdollisuudet, vaikka yksilö ei käyttäisiäkään tarjottuja mahdollisuuksia hyväkseen. Edellytysten tulisi olla samanlaiset myös riippumatta siitä, millaiset taloudelliset tai sosiaaliset mahdollisuudet yksilöllä on hakea korkeakoulutukseen. (Espinoza 2007.)

Koulutukseen valikointi

Institutionaalinen valinta

Koulutuksen neljä perusfunktiota, valikointi, kvalifiointi, integrointi ja varastointi, ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa (Ahola & Nurmi 1995). Valikointi eli ihmisten sijoittuminen yhteiskunnallisten asemien hierarkiaan on yksi koulutuksen tärkeimmistä funktioista. Koulutus ikään kuin suodattaa ”oikeat ihmiset oikeille paikoille” yhteiskunnassa. (Ahola & Nurmi 1995; Antikainen, Rinne & Koski 2006; Kivinen & Rinne 1989.) Valikointi voidaan jakaa karkeasti institutionaaliseen, koulun tarkoituksella ja legitimiin suorittamaan valintaan sekä ei-institutionaaliseen valikointiin. Ei-institutionaalinen valikointi muodostuu yksilön itsensä tekemistä valinnoista eli siitä, mihin koulutukseen hän hakeutuu. (Ahola 1990.) Valikoinnissa on kyse prosessista, jossa yksilölle opetetaan tietoja ja taitoja sekä arvoja ja asenteita, valitaan ketä ja miten koulutetaan, sekä myös tämän toiminnan legitimoinnista. Koko tätä prosessia voidaan kutsua yhteiskunnalliseksi uusintamiseksi. (Ahola & Nurmi 1995.)

Jokaisessa vertikaaliseen työnjakoon perustuvassa yhteiskunnassa joudutaan suorittamaan institutionaalista valintaa. Yhteiskunnan kerrostumarakenne muodostuu suurimmaksi osaksi koulutus- ja ammattirakenteen yhteensovittamisesta. Valinnan ongelmaa ei siten poistaisi koulutusjärjestelmän laajentaminen eikä myöskään valinnan siirtäminen myöhempään vaiheeseen. Valinnan ongelmaa ei poistaisi edes täysin avoin koulutusjärjestelmä. Kokemukset sellaisista maista, joissa on avoin yleissivistävä keskiasteen koulutus (lukio), osoittavat kilpailun korkeakoulupaikoista olevan erittäin rajua, varsinkin arvostettuihin tiedekuntiin pyrittäessä. Institutionaaliseen valintaan liittyy aina yhteiskuntaan sijoittamisen eli allokoinnin tehtävä. Mikäli koulutusmahdollisuudet olisivat täydellisen tasa-arvoiset, allokointi tapahtuisi työmarkkinoilla koulusuoritusten sijasta muilla perusteilla. (Lehtisalo & Raivola 1986.)

Koska korkeakoulut ovat osa yhteiskuntaa, niihin hakeutumisessa on ollut nähtävissä yhteiskunnallista kehitystä heijastavia muotivirtauksia. Jonkin koulutusalan suosio saattaa kasvaa lyhyessä ajassa suureksi, mutta toisaalta suosio saattaa myös romahtaa hyvinkin nopeasti. Valintaa joudutaan suorittamaan, koska yksilöiden koulutustavoitteissa ja toisaalta yhteiskunnan koulutustarpeissa voi tapahtua vaikeasti ennakoitavia muutoksia lyhyessäkin ajassa. Mikäli minkäänlaisia rajoituksia ei asetettaisi sille, mille alalle kukin kouluttautuu, voisivat kaikki opiskella omien kiinnostustensa mukaisesti ja valmistua mieleiseensä ammattiin. Tällaisessa tilanteessa valmistuvien olisi entistä hankalampi saada työpaikkaa. Näin ollen jos

koulutusta laajennettaisiin harkitsemattomasti, syntyisi liikatuotannon seurauksena koulutuksen tuottaman pätevyyden devalvaatio. (Keskitalo & Korhonen 1984.)

Myös yliopistojen käytössä olevat resurssit ja toimintakapasiteetit ovat rajalliset ja tästä syystä opiskelijamäärissä ei voi tapahtua äkillisiä muutoksia. Opetuksen tason on pysyttävä hyvänä, mikä ei ole mahdollista, jos opiskelijamäärät ovat liian suuria. Institutionaalista valintaa perustellaankin usein myös sillä, että karsinta pitää yllä korkeampaa tasoa yliopistoissa ja korkeakouluissa. (Keskitalo & Korhonen 1984.)

Yksilön valikoituminen

Valikoitumisella on oleelliset kytkökset myös koulutuksen eriarvoisuuteen (educational inequality). Vaikka koulutuspaikkoja on melko runsaasti tarjolla, kaikki halukkaat eivät silti pääse suosituimpiin koulutuksiin. Kaikilla on kuitenkin yhtäläiset mahdollisuudet hakea koulutukseen. Kokonaan toinen kysymys on, onko kaikilla yhtäläiset mahdollisuudet myös päästä koulutukseen. (Ahola & Nurmi 1995.)

Valtion koulutusintressien lisäksi koulutukseen valikoitumisessa keskeisessä asemassa ovat myös yksilön ja perheen valinnat ja koulutusintressit. Yksilön ja perheen koulutusintressit ovat siten koulutusjärjestelmän ja valikoinnin toinen puoli. Valikoitumisen taustalla on perinteisesti katsottu olevan opiskelijan sosiaalinen tausta, sukupuoli sekä aikaisemmat kokemukset ja yksilöiden koulutuspreferenssit. (Ahola 1990, Ahola & Nurmi 1995.) Eliitti yliopistoistaan tunnetussa Isossa-Britanniassa myös yliopiston maine on tärkeä opiskelupaikan valintaa ohjaava tekijä (Ball, Davies, David & Reay 2002).

Valikoitumisen voidaan nähdä selittyvän perheen pääomiin ja yhteiskunnalliseen asemaan liittyvillä mahdollisuuksilla hankkia koulutusta ja selviytyä koulussa mallikkaasti. Se on prosessi, jossa yksilöt etenevät ja ohjautuvat koulutusjärjestelmässä erilaisten reittien kautta työmarkkinoiden eri lohkoille ja edelleen erilaisiin yhteiskunnallisiin asemiin. (Ahola & Nurmi 1995.) Dar ja Getz (2007) tutkivat israelilaisten yliopisto-opiskelijoiden koulutusvalintoja sosioekonomisen taustan ja koulumenestyksen näkökulmasta. Aiemmissä opinnoissaan menestyneet opiskelijat valitsivat taustastaan riippumatta vaikeapääsysisemmän yliopiston ja koulutusalan. Heikommin menestyneistä opiskelijoista korkeasta sosioekonomisesta asemasta tulleet pyrkivät valitsemaan arvostetumman yliopiston kuin alhaisemmasta asemasta tulleet

opiskelijat. (Dar & Getz 2007.) Sveitsiläisessä tutkimuksessa korkea sosioekonominen tausta ennusti vastavalmistuneen ylioppilaan hakeutumista opettajaksi mieluummin yliopisto- kuin ammattikorkeakouluväylää pitkin (Denzler & Wolter 2009).

Yliopistoon pyrittäessä kaikki eivät ole samalla viivalla. Opiskelijat, joilla on erilainen sosioekonominen tausta, ovat keskenään eriarvoisessa asemassa. (Dominice 1978.) Vanhempien sosioekonomisella asemalla ja koulutustaustalla on todettu olevan vaikutusta heidän lastensa koulutukseen ja tulevaan sosioekonomiseen asemaan (Livingstone 1983). Yleisesti ottaen korkean sosioekonomisen aseman perheistä tulevat hakeutuvat yliopistoissa korkean yhteiskunnallisen statuksen aloille (lääketiede, oikeustiede) ja matalammasta sosioekonomisesta taustasta tulevat vähemmän arvostetuille aloille (Dar & Getz 2007). Myös Bourdieun (1986) mukaan kotitaustalla on yhteys koulutukseen valikoitumiseen. Perheillä on sekä kulttuurista, sosiaalista että taloudellista pääomaa. Kulttuuripääomaa ovat esimerkiksi kouluissa hankitut tiedot ja taidot sekä eri alueilla saavutettu arvostus ja asema. Sosiaalista pääomaa ovat esimerkiksi erilaiset ystävyys- ja tuttavuus-suhteet sekä jäsenyydet erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä ja järjestöissä. (Ahola & Nurmi 1995.) Koska Suomessa koulutusjärjestelmää ylläpidetään julkisin varoin, ei taloudellisella pääomalla ole niin suurta merkitystä kuin monissa muissa maissa (Vanttaja 2002).

Yksilöiden välistä kilpailua korkeakoulupaikoista voidaan mallintaa Bourdieun kenttäteoriolla (Bourdieu 1991). Yksilöt kilpailevat eri koulutusväylien kokonaisuudesta muodostuvalla korkeakoulutuksen kentällä (Ahola & Nurmi 1995). Kilpaillessaan opiskelupaikoista he käyttävät hyväksi heillä olevia erilaisia pääomia. Yksilön oma pääoma määrittää ne mahdollisuudet, jotka hänellä on kyseisellä kentällä käytettävissään. Riippuu kentän osasta eli koulutuspaikasta, kuinka paljon ja mitä eri pääomia tarvitaan opiskelupaikan saamiseksi. (Bourdieu 1991.) Toki on huomattava, että muut kentän toimijat vaikuttavat myös opiskelupaikan saamisen todennäköisyyteen (Bourdieu 1985).

Ruotsinkieliset Suomessa

Nykyisellä Suomen maantieteellisellä alueella on puhuttu ruotsia jo noin 1200-luvulta lähtien. Vasta vuonna 1880 alettiin erottelamaan kieliryhmiä. Tuolloin tehtiin ensimmäinen äidinkielen erottanut väestölaskenta. On kuitenkin huomioitava ero äidinkielen sekä sen kielen välillä, mitä henkilö tosiasiallisesti puhuu. Tietoa kielten tosiasiallisesta puhumisesta on saatavissa

vähän. Suomenruotsalaisuutta koskevat tilastotutkimukset ovat myös olleet erilaisia sen mukaan, että onko henkilöltä kysytty käyttökieltä, kotikieltä vai äidinkieltä. On todettu, että henkilön mieltäminen itsensä ruotsinkieliseksi kasvaa äidinkieltä kysyttäessä ja laskee käyttökieltä kysyttäessä. (Heikkilä 2011.)

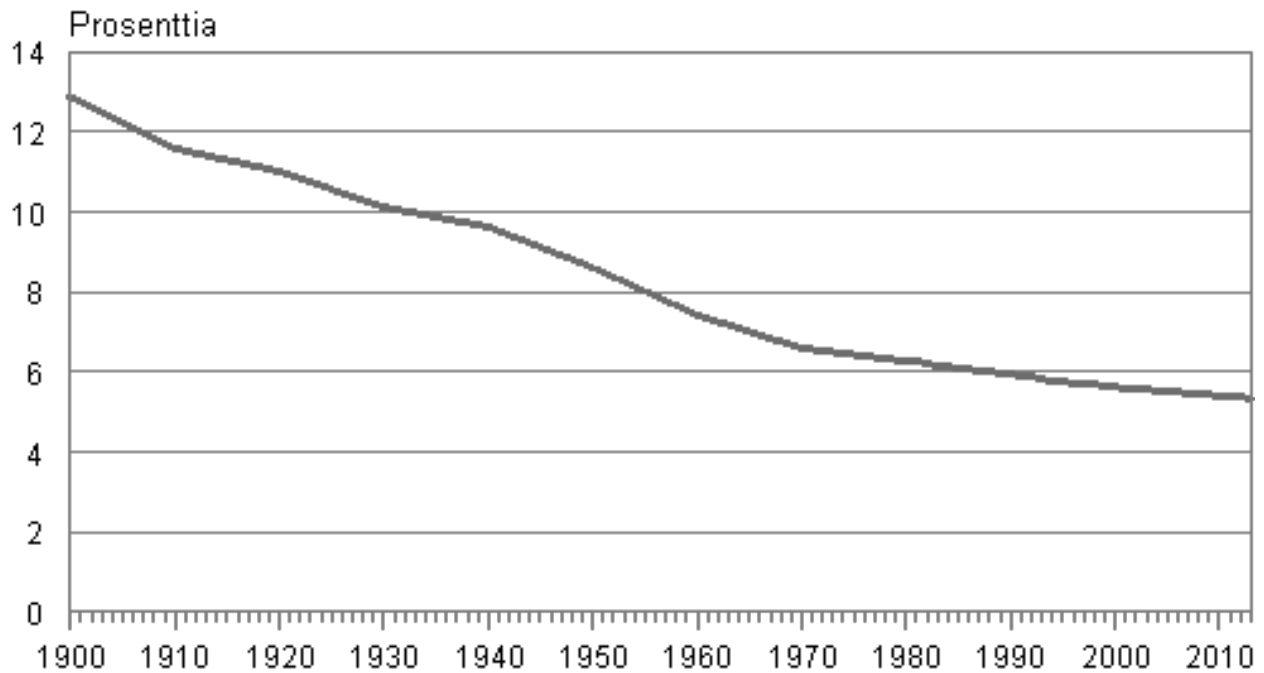
Vuoden 1919 Suomen hallitusmuodossa (1919/94) taattiin ruotsin asema maan toisena kansalliskielenä. Ruotsinkielisen väestön edut sekä oikeudet perustuvat tähän vuoden 1919 hallitusmuodon ja nykyään perustuslain takaamaan kaksikielisyyteen (Perustuslaki 1999/731). Suomen ruotsinkielinen väestö eroaa siis muista vähemmistöistä siinä, että he eivät ole tässä suhteessa vähemmistöasemassa (Lönnqvist 1981). Vuoden 1919 hallitusmuodon 14 §:ssä todetaan:

”Suomi ja ruotsi ovat tasavallan kansalliskielet. Suomen kansalaisen oikeus käyttää oikeudessa ja hallintoviranomaisen luona omassa asiassaan äidinkieltään, suomea tai ruotsia, sekä tällä kielellä saada toimituskirjansa on turvattava lailla, varteenottamalla, että maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeus järjestetään samanlaisten perusteiden mukaan. Suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisiä ja taloudellisia tarpeita tulee valtion tyydyttää samanlaisten perusteiden mukaan.”

Kielilaki astui voimaan vuonna 1922, ja siihen on tehty muutoksia läpi 1900-luvun. Kielikiistat eivät kuitenkaan päättyneet itsenäistymiseen tai kielilakiin. Kieliryhmien välillä on ollut havaittavissa vastakkainasetteluja myös itsenäisyyden aikana. Yliopisto on toiminut kielikiistojen keskeisimpänä näyttämönä. Yliopisto oli täysin ruotsinkielinen vuoteen 1864 saakka. 1900-luvulle tultaessa suomenkielisiä ylioppilaita alkoi kuitenkin olla ruotsinkielisiä enemmän, vaikkakin opettajisto oli tuolloin vielä valtaosin ruotsinkielistä. Vuoden 1937 keväällä suomesta tuli yliopiston opetuskieli. Ruotsinkielinen opetus säilyi kuitenkin suomenkielisen opetuksen rinnalla, ja tiettyjen professuurien haltijat opettivat ruotsiksi. Kielikiistat ovat jatkuneet tähän päivään saakka. (Heikkilä 2011.)

Suomessa asuvien ruotsinkielisten suhteellinen osuus on pienentynyt jatkuvasti 1900-luvulta alkaen (kuvio 1) (Tilastokeskus 2014). Moni tekijä on vaikuttanut ruotsinkielisen väestön määrän ja suhteellisen osuuden vähenemiseen. Syinä voidaan mainita esimerkiksi sadan viime vuoden aikana vallinnut pienempi syntyvyys sekä rannikkoalueen teollistuminen ja kaupun-

gistuminen. Ruotsinkielisen väestön supistuminen on seurausta myös maastamuutosta, elinkeino- ja sosiaalisen rakenteen muutoksista sekä teollistumisesta, kaupungistumisesta, liikenteen kehityksestä ja sisäisestä muuttoliikkeestä, johon on laskettava osittain myös karjalaisen väestön asuttaminen 1940-luvulla. Vasta tämä kehitys on saattanut ruotsinkielisen vähemmistön kieleltään vähemmistöasemaan. (Lönnqvist 1981.)

Kuvio 1. Ruotsinkielisten osuus väestöstä 1900–2013 (Tilastokeskus 2014).

Vuonna 2012 Suomessa oli 290977 ruotsinkielistä, eli 5,36 % koko väestöstä (Tilastokeskus 2014). Alueellisesti tarkasteltuna enemmistö ruotsinkielisistä asuu rannikkoseuduilla. Noin puolet suomenruotsalaisista asuu Uudellamaalla tai Itä-Uudellamaalla, kolmasosa Pohjanmaalla ja loput hajallaan muualla Suomessa. (Heikkilä 2011.)

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineisto koostuu vuonna 2012 suomalaisiin yliopistoihin päävalinnassa hake-neista ja valituista opiskelijoista. Erillisvalintoja ei huomioitu. Tiedot saatiin hakijan äidinkie-len mukaan eriteltynä Opetushallituksen ylläpitämästä Yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteristä (HAREK). Haku tehtiin 10.10.2013. HAREK:ssä koulutuksen hakijamäärä ja hyväksytyjen määrä on saatu poistamalla saman hakijan eri hakutapaukset samaan kouluk-seen. Jos hakija sen sijaan haki saman yliopiston useampaan eri koulutukseen tai samaan kou-lutukseen eri yliopistoihin, hänet laskettiin mukaan jokaisen hakukohteensa hakijamäärään.

Tämä on perusteltua, koska hakija on mukana tavoittelemassa jokaisen hakukohteensa opiskelupaikkaa muista hakukohteista riippumattomasti.

Koulutuksien rajoitusten perusteeksi otettiin Åbo Akademi ja Helsingin yliopistossa ruotsiksi opettavat koulutukset. Niiden opetussisältöjen perusteella muodostettiin 17 tieteenalaa. Tarkasteltavat tieteenalat ovat biotieteet, farmasia, hammaslääketiede, hoitotiede, humanistiset tieteet, informaatioteknologia, kasvatustieteet, kauppatieteet, kemiantekniikka, logopedia, luonnontieteet, lääketiede, oikeustiede, psykologia, sosiaalitieteet, teologia ja valtiotieteet. Tutkimuksessa mukana olevat yliopistot ja niistä käytetyt lyhenteet on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Yliopistoista käytetyt lyhenteet

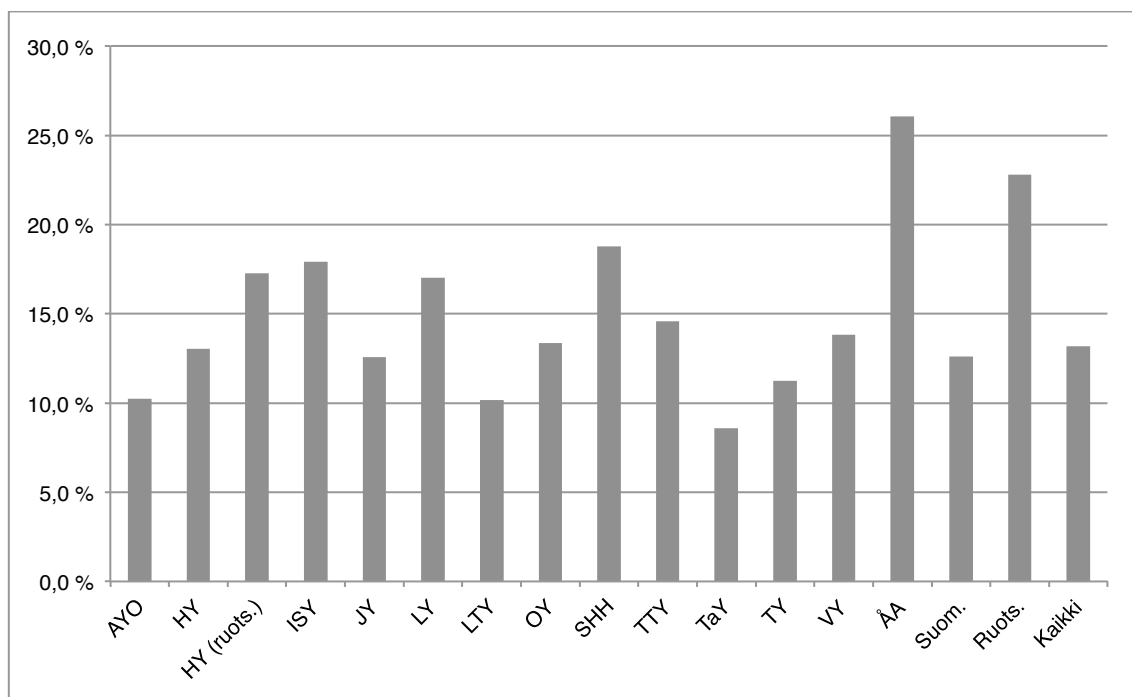
Yliopisto	Lyhenne
Aalto-yliopisto	AYO
Helsingin yliopisto, suomenkieliset koulutukset	HY
Helsingin yliopisto, ruotsinkieliset koulutukset	HY (ruots.)
Itä-Suomen yliopisto	ISY
Jyväskylän yliopisto	JY
Lapin yliopisto	LY
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	LTY
Oulun yliopisto	OY
Svenska handelshögskolan	SHH
Tampereen teknillinen yliopisto	TTY
Tampereen yliopisto	TaY
Turun yliopisto	TY
Vaasan yliopisto	VY
Åbo Akademi	ÅÅ

Tilastollisten erojen merkitsevyys laskettiin ristiintaulukoinnin jälkeen Fisherin tarkalla testillä. Tilastollisen merkitsevyyden raja-arvona käytettiin p-arvoa 0,05. Luottamusvälit laskettiin 95 %:n mukaan. Kerroinsuhteella (odds ratio, OR) kuvattiin havaittujen erojen suhteellista suuruutta. Kerroinsuhde laskettiin jakamalla ruotsinkielisten hyväksytyjen määrä ruotsinkielisten ei-hyväksytyjen määrällä ja jakamalla näin saatu luku vastaavalla suomenkielisten hyväksytyjen ja ei-hyväksytyjen määristä lasketulla suhteella. Kerroinsuhde ilmaisee tässä tutkimuksessa, kuinka paljon todennäköisemmin tarkasteltavaan ryhmään (ruotsinkieliset) kuuluva hakija pääsee sisään yliopistoon kuin vertailuryhmään (suomenkieliset) kuuluva. Mikäli kerroinsuhde on yli 1, ruotsinkielisen hakijan on todennäköisempää tulla valituksi kuin suomenkielisen.

Tulokset

Ruotsinkieliseen yliopistoon on helpompi päästä

Suomen kielellä opetusta antaviin yliopistoihin (suomenkieliset yliopistot ja Helsingin yliopiston suomenkieliset koulutukset) pyrki vuonna 2012 tämän tutkimuksen rajausten mukaan yhteensä 129312 hakijaa, joista 16282 (12,6 %) hyväksyttiin. Vastaavasti ruotsinkielisiin yliopistoihin pyrki 7673 hakijaa, ja heistä 1748 (22,8 %) hyväksyttiin opiskelemaan. Keskimääräinen hyväksymisosuus tässä tutkimuksessa tarkasteltuihin yliopistoihin oli 13,2 %. Suhteellisesti eniten hakijoita hyväksyttiin Åbo Akademiin (26,1 % hakijoista) ja Svenska handelshögskolaniin (18,8 %). Suomenkielisistä yliopistoista helpoimmin pääsi opiskelemaan Itä-Suomen (17,9 %) ja Lapin yliopistoihin (17,0 %). Huomattavaa on, että neljän helppopääsuisimmän yliopiston joukossa ovat kaikki kolme ruotsinkielellä opetusta antaa yliopistoa. Suhteessa vähiten hakijoita pääsi opiskelemaan Tampereen yliopistoon (8,6 %), Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon (10,2 %) ja Aalto-yliopistoon (10,2 %). (Kuvio 2.)

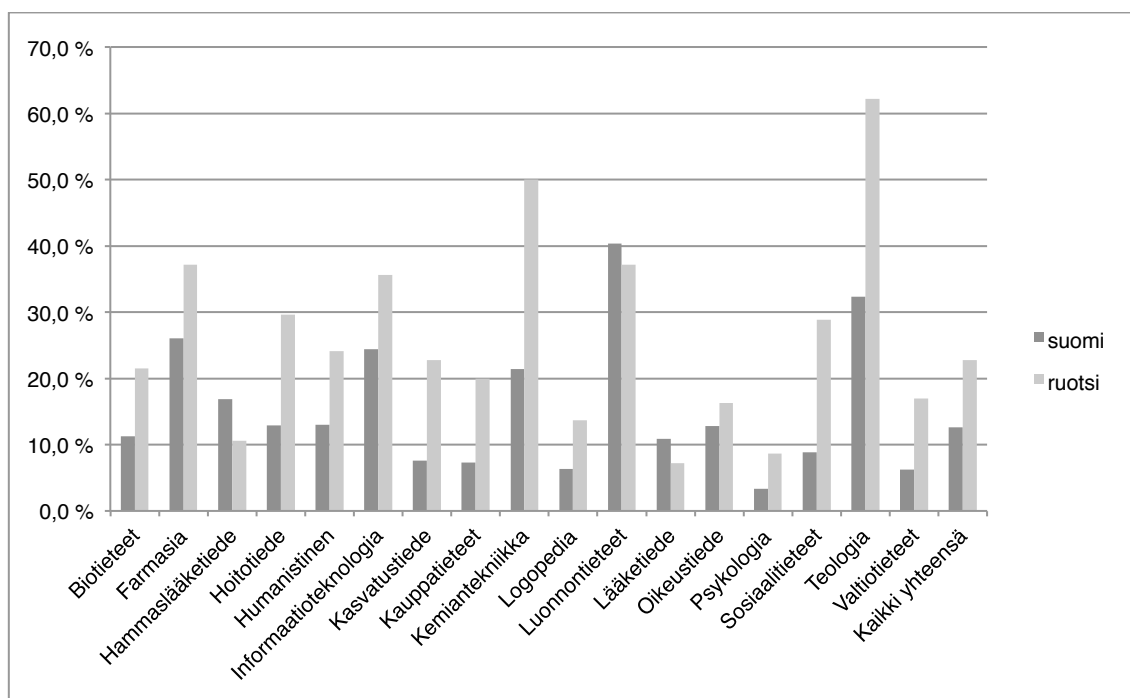
Kuvio 2. Hyväksytyjen osuus yliopistoittain ja keskimääräinen hyväksytyjen osuus suomenkielisiin, ruotsinkielisiin sekä kaikkiin yliopistoihin. Suom., suomenkieliset yliopistot; ruots., ruotsinkieliset yliopistot

Verrattaessa sisäänpääsyä ruotsinkielisen ja suomenkielisen yliopiston välillä saatiin kerroin-
suhteeksi 2,05 (95 %:n luottamusväli 1,94–2,17). Havaittu ero oli tilastollisesti merkitsevä (p

< 0,001). Näin ollen ruotsinkieliseen yliopistoon on helpompi päästä opiskelemaan kuin suomenkieliseen.

Ruotsinkieliseen koulutukseen on helpompi päästä

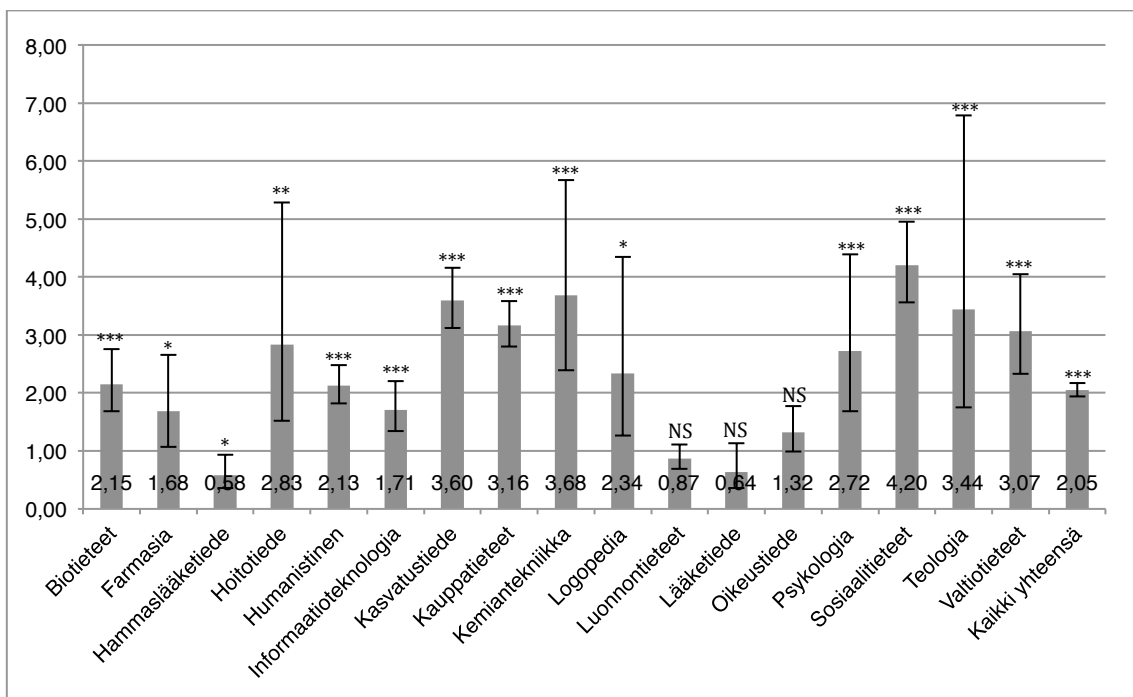
Tarkasteltaessa suomen- ja ruotsinkieliseen koulutukseen sisään päässeiden osuuksia tieteenaloittain havaitaan, että suurimmalle osalle tieteenaloista on helpompi päästä opiskelemaan ruotsinkieliseen koulutukseen kuin suomenkieliseen (kuvio 3). Ruotsinkielisistä koulutuksista korkeimmat sisäänpääsyprosentit olivat teologian (62,2 %), kemiantekniikan (50,0 %) ja farmasian (37,2 %) koulutuksiin. Suomenkielisistä koulutuksista luonnontieteiden koulutuksiin hyväksyttiin suhteessa eniten hakijoita (40,4 %). Teologia ja farmasia olivat myös suomen kielellä annettavaa opetusta tarkasteltaessa kolmen helppopääsysisimmän joukossa. Suomenkielisistä koulutuksista vaikeapääsysisin oli psykologia (3,4 %), joka oli toiseksi vaikeapääsysisin ruotsinkielinen koulutusala lääketieteen jälkeen. Toiseksi alhaisin hyväksymisprosentti suomenkielisiin koulutuksiin oli valtiotieteissä (6,3 %), mutta monien tieteenalojen sisäänpääsyprosentit olivat samaa luokkaa.

Kuvio 3. Sisään päässeiden osuudet tieteenaloittain tieteenalan opetuskielen mukaan

Kerroinsuhteet ruotsinkieliseen koulutukseen sisäänpääsyyllä suomenkieliseen verrattuna esitetään kuviossa 4. Suurin ero havaittiin sosiaalitieteiden tieteenalalla, johon oli huomattavasti

vaikeampi päästä opiskelemaan suomen- kuin ruotsinkieliseen koulutukseen (OR = 4,20; $p < 0,001$). Myös kasvatustieteet ja kemiantekniikka olivat aloja, joille ruotsinkieliseen koulutukseen oli huomattavasti todennäköisempää tulla valituksi kuin suomenkieliseen koulutukseen. Suomenkielisistä koulutuksista ainoastaan hammaslääketieteen koulutukseen oli vaikeampi päästä kuin ruotsinkieliseen (OR = 0,58; $p = 0,022$). Luonnontieteissä ja lääketieteessä suomenkieliseen koulutukseen oli todennäköisempää tulla hyväksytyksi, oikeustieteissä taas ruotsinkieliseen, mutta havaitut erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

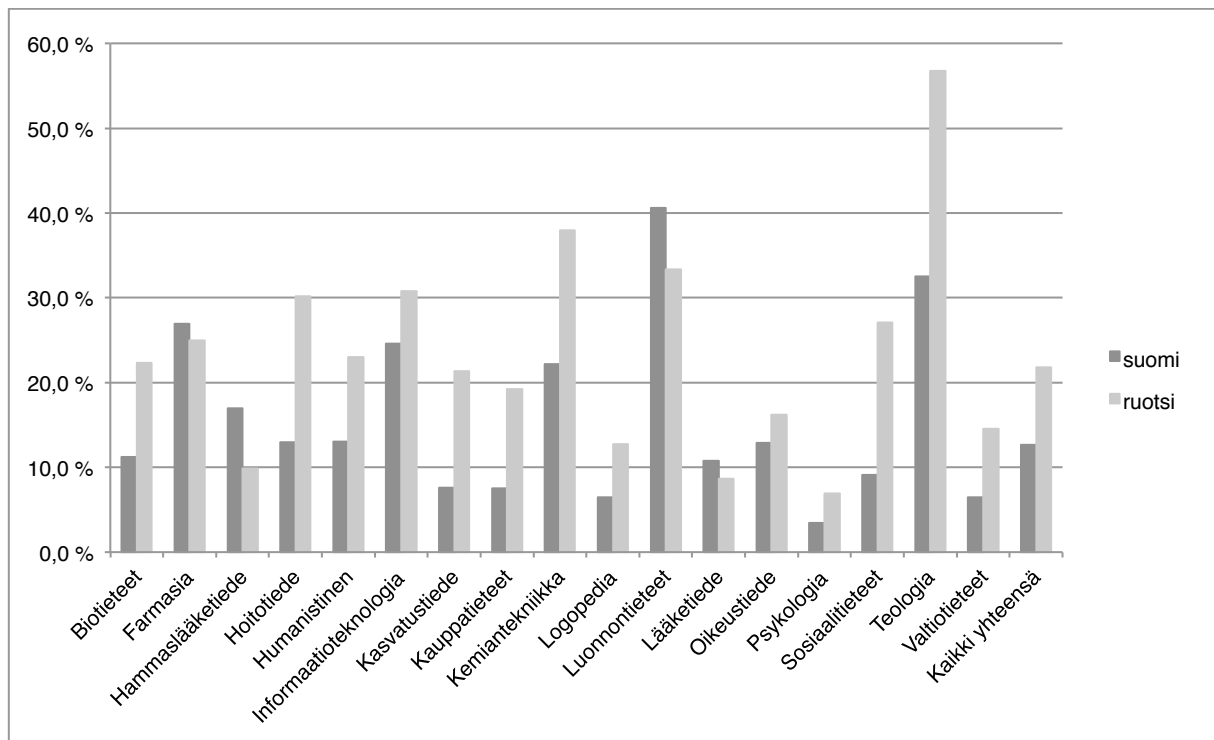

Kuvio 4. Kerroinsuhteet ja niiden 95 %:n luottamusvälit tieteenaloittain ruotsinkieliseen koulutukseen sisäänpääsulle verrattuna suomenkieliseen koulutukseen. NS, ei merkitsevä; * $p \leq 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Ruotsinkieliseen koulutukseen oli keskimäärin noin kaksi kertaa niin todennäköistä tulla hyväksytyksi kuin suomenkieliseen koulutukseen (22,8 % vs. 12,6 %; OR = 2,05; $p < 0,001$). Havainto on täsmälleen sama kuin yliopiston opetuskielen perusteella tehdyssä tarkastelussa saatu tulos, koska yliopistokohtaista tarkastelua varten Helsingin yliopisto oli jaettu suomen- ja ruotsinkielisiin koulutuksiin ja muissa yliopistoissa opetuskieliä on vain yksi.

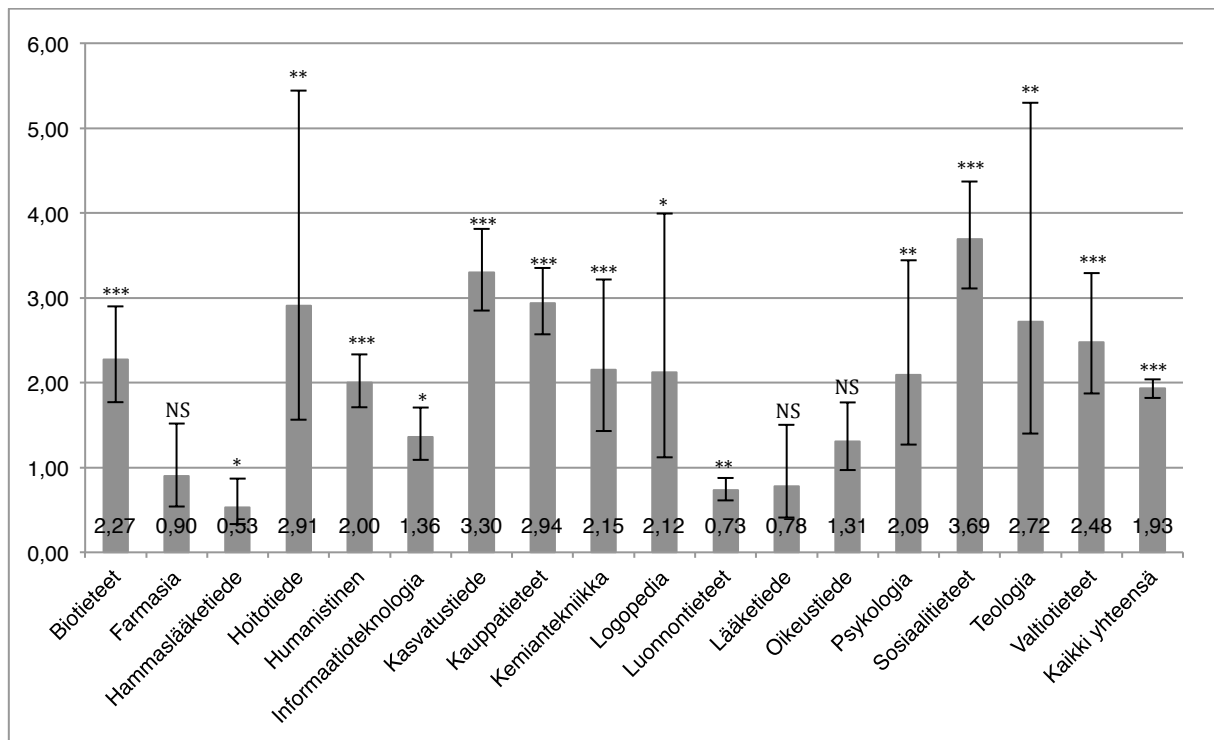
Ruotsinkielinen hakija valitaan suomenkielistä todennäköisemmin

Vuonna 2012 yliopistoihin pyrki 129172 äidinkieleltään suomenkielistä ja 7813 ruotsinkielistä hakijaa. Kun tarkasteltiin yliopistoon sisäänpääsyä koko tutkimusaineistossa suhteessa hakijan äidinkieleen, havaittiin ruotsinkielisen hakijan olevan todennäköisempää päästä opiskelemaan kuin suomenkielisen (21,8 % vs. 12,6 %). Kerroinsuhde oli 1,93 (95 %:n luottamusväli 1,82–2,04), ja havaittu ero oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Kuvio 5. Sisään päässeiden osuudet tieteenaloittain hakijan äidinkielen mukaan

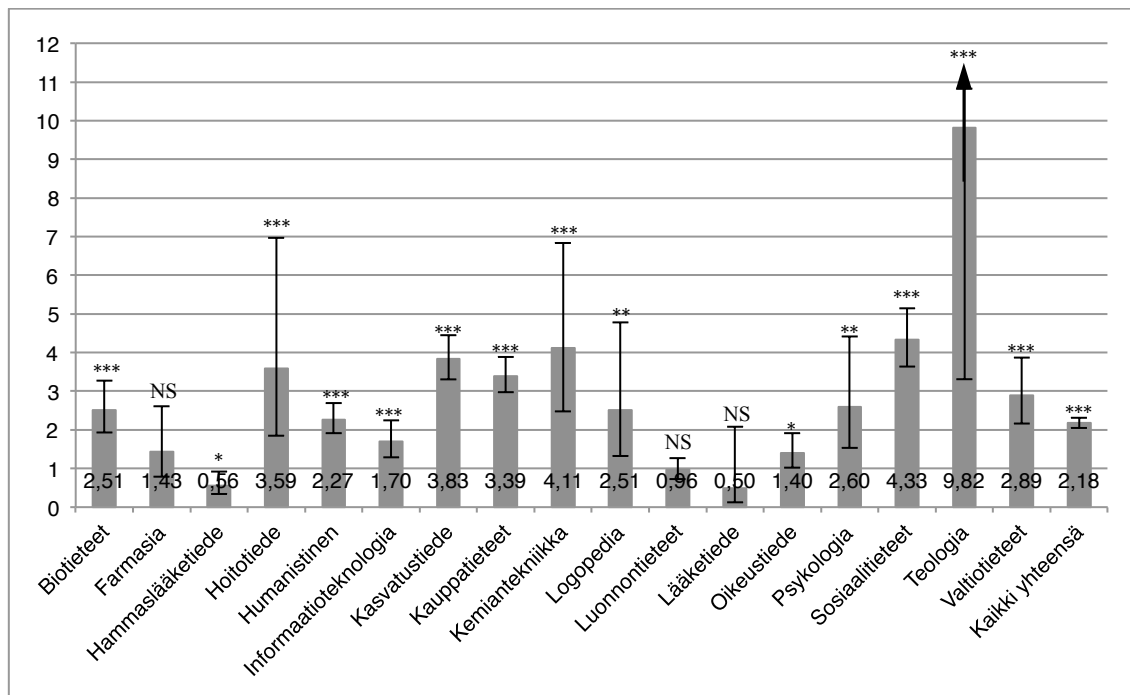
Tarkastelluista 17 tieteenalasta ruotsinkielisen hakijan oli suomenkielistä hakijaa helpompi päästä opiskelemaan 12 tieteenalalle, suomenkielisen oli ruotsinkielistä helpompi päästä 2 tieteenalalle ja 3 tieteenalan kohdalla ei havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa. Kuvioista 5 havaitaan, että suhteessa suurimmat erot suomenkielisen ja ruotsinkielisen hakijan välillä olivat sosiaalitieteissä, kasvatustieteissä ja kauppätieteissä. Näitä aloja pääsi opiskelemaan noin 30 % ruotsinkielisistä hakijoista, mutta selvästi vajaa kymmenesosa suomenkielisistä hakijoista.

Kuvio 6. Kerroinsuhteet ja niiden 95 %:n luottamusvälit tieteenaloittain ruotsinkielisen hakijan sisäänpääsulle verrattuna suomenkieliseen hakijaan. NS, ei merkitsevä; * $p \leq 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Kuviosta 6 nähdään, että kerroinsuhteet kasvatustieteisiin, kauppatieteisiin ja sosiaalitieteisiin olivat kaikkein korkeimmat, yli 3, joten ruotsinkieliset hakijan oli todennäköisempää tulla valituksi kuin suomenkielisen. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä eli todellisia ($p < 0,001$). Luonnontieteet ja hammaslääketiede taas olivat aloja, joille suomenkielisen hakijan oli todennäköisempää tulla hyväksytyksi. Hammaslääketieteessä suomenkielisistä hakijoista hyväksyttiin 17 %, ruotsinkielistä noin kymmenesosa. Tilastollisesti merkitsevää eroa hyväksytyjen osuudessa ei havaittu farmasiassa, lääketieteessä ja oikeustieteessä. Näistä lääketiedettä ja farmasiaa pääsi kuitenkin opiskelemaan suurempi osuus suomenkielisistä kuin ruotsinkielisistä hakijoista.

Kun vertailtiin suomen- ja ruotsinkielisiä hakijoita siten, että huomioitiin vain sellaiset hakijat, jotka olivat hakeneet omalla äidinkielellään annettavaan koulutukseen, saatiin kerroinsuhteista alla oleva kuvio 7. Yleistävänä havaintona voidaan todeta, että kerroinsuhteet kasvoivat pelkästään koulutuksen kielen tai hakijan äidinkielen perusteella tehtyyn vertailuun nähden.

Kuvio 7. Kerroinsuhteet ja niiden 95 %:n luottamusvälit tieteenaloittain ruotsinkielisen hakijan sisäänpääsulle verrattuna suomenkieliseen hakijaan pyrittäessä hakijan omalla äidinkielenä annettavaan koulutukseen. NS, ei merkitsevä; * $p \leq 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Edellä esitettyyn on joitakin poikkeuksia. Lääketieteen alalla kerroinsuhde pienenee hieman 0,78:sta 0,50:aan, mutta ero oli edelleen tilastollisesti ei-merkitsevä ($p = 0,581$). Farmasian kerroinsuhde suurenee 1,43:een, mutta säilyi ei-merkitseväksi ($p = 0,254$). Sen sijaan oikeustieteessä alun perin ei-merkitsevä ero muuttui merkitseväksi (OR = 1,40; $p = 0,042$) eli ruotsinkielinen sai opiskelupaikan suomenkielistä helpommin.

Sellaisilla aloilla, joilla kerroinsuhteet olivat korkeammat jo pelkän tieteenalan opetuskielen mukaan tarkasteltuna (esimerkiksi sosiaalitieteet, kemiantekniikka ja kasvatustieteet), erot kasvoivat huomioitaessa lisäksi hakijan äidinkieli. Erityisesti on huomioitava teologian koulutus, jonka kerroinsuhde kasvoi peräti arvoon 9,82 ($p < 0,001$). Myös hoitotiede (OR 3,59; $p < 0,001$) oli tässä asetelmassa tieteenala, jolle ruotsinkieliset pääsivät merkittävästi suomenkielisiä helpommin ja kerroinsuhde nousi huomattavasti. Kaikki tieteenalat huomioituna kerroinsuhteeksi saatiin 2,18 (95 %:n luottamusväli 2,05–2,31). Havaittu ero oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$).

Johtopäätökset

Yleisenä havaintona voidaan todeta, että ruotsinkieliseen yliopistokoulutukseen on helpompi päästä kuin suomenkieliseen. Kaikista tässä tutkimuksessa mukana olleista Suomen tiedeyliopistoista helpointa oli päästä sisään ruotsinkieliseen Åbo Akademiin. Toiseksi helpointa oli päästä ruotsinkieliseen kauppakorkeakouluun, Svenska handelshögskolaniin. Seuraavaksi suurimmat sisäänpääsyprosentit olivat Itä-Suomen yliopistoon ja Helsingin yliopiston ruotsinkielisiin koulutuksiin tässä järjestyksessä. On korostettava, että neljän helppopääsysisimmän yliopiston joukossa ovat kaikki kolme ruotsin kielellä opetusta antavaa tiedeyliopistoa.

Alueellisesti tarkasteluna hakija tuli valituksi ainakin kaksi kertaa niin todennäköisesti Turussa sijaitsevaan Åbo Akademiin kuin Turun yliopistoon. Helsingissä sijaitsevista yliopistoista vastaava havaitaan Svenska handelshögskolanin ja Aalto-yliopiston välillä. Helsingin yliopiston sisällä ruotsinkielisiin koulutuksiin oli niin ikään helpompi päästä opiskelemaan kuin suomenkielisiin. Ruotsinkielinen yliopisto näyttää olevan paikkakunnalla se yliopisto, johon pääsee suurempi osuus hakijoista kuin suomenkieliseen yliopistoon. Vaikuttaa siltä, että ruotsin kieltä hallitsevien olisi valituksi tulemisen kannalta järkevämpää hakea nimenomaan ruotsinkieliseen yliopistoon, mikäli haluavat näille paikkakunnille opiskelemaan. Etelä-Suomen kolmen suuren kaupungin (Helsinki, Tampere, Turku) ulkopuolisiin suomenkielisiin yliopistoihin on vaikeampi päästä kuin näissä kolmessa sijaitseviin ruotsinkielisiin yliopistoihin. Koska opiskelupaikkakunnan maantieteellinen sijainti on yksi keskeisistä tekijöistä opiskelupaikkaa valittaessa, ruotsinkieliset ovat suomenkielisiä etuoikeutetummassa asemassa päästessään helpommin sisään Etelä-Suomen suurten kaupungin yliopistoihin.

Tässä tutkimuksessa ei otettu huomioon sitä, että Åbo Akademiassa on käytössä alakohtaisen pääsykokeen yhteydessä tehtävä kielikoe. Hakija ei siten voi tulla valituksi Åbo Akademiin, jos hän ei saa kielikokeesta tarpeeksi pisteitä. Suomenkielisten yliopistojen valintakokeen saa tehdä suomen lisäksi useimmiten myös ruotsiksi, mutta käytössä ei ole erikseen tehtävää suomen kielen kielikoetta, joka hakijan tulisi läpäistä ennen opiskelijaksi hyväksymistä. Yliopistot ovat autonomisia eli ne voivat päättää asiasta itsenäisesti. Tämä seikka saattaa suosia ruotsinkielisiä hakijoita hyvinkin paljon, mutta sen tutkiminen vaatisi toisenlaisen tutkimusasetelman kuin nyt käytetty.

Verrattaessa ruotsinkielisiä koulutuksia suomenkielisiin koulutuksiin sosiaalitieteet, kemiantekniikka ja kasvatustieteet ovat suhteellisesti helppopääsyisimpiä. Sosiaalitieteiden ruotsinkieliseen koulutukseen pääsee jopa neljä kertaa niin todennäköisesti kuin suomenkieliseen, ja näillä muillakin aloilla todennäköisyys on noin kolminkertainen. Ero saattaa johtua siitä, että sosiaalitieteet ja kasvatustieteet ovat kaikkein suosituimpien alojen joukossa, jolloin niihin hakevien suomenkielisten määrä on suuri ja kilpailu opiskelupaikoista kovaa. Erot säilyivät ja jopa kasvoivat, kun huomioitiin lisäksi hakijoiden äidinkieli. Havainto tukee tulosta, jonka mukaan ruotsinkielisiin yliopistoihin on yleisesti helpompi päästä.

Luonnontieteissä eroa suomen kielellä ja ruotsin kielellä annettavan koulutuksen välillä ei havaittu, mutta kun tarkasteluun otettiin hakijan äidinkieli, suomenkieliset pääsivät helpommin opiskelemaan kuin ruotsinkieliset. Ero voi osittain selittyä sillä, että ruotsinkielisiä aloituspaikkoja on vähän, mutta myös hakijoita on vähän. Näin ollen ei ole ollut tarpeen lisätä tai vähentää ruotsinkielisiä aloituspaikkoja, jolloin sisään päässeiden osuus on säilynyt tasaisena. Itä-Suomen yliopistoon ja Tampereen yliopistoon haki molempiin opiskelemaan ainoastaan neljä ruotsinkielistä hakijaa. Itä-Suomen yliopistoon hyväksyttiin kaikki neljä hakijaa ja Tampereen yliopistoon hyväksyttiin kolme neljästä hakijasta. Itä-Suomen yliopistoon valittiin taas suuri osuus suomenkielisistä hakijoista. Kyseessä on melko liberaali valintapolitiikka, koska fysiikan ja fysiikan aineenopettajan koulutukseen oli hakijoita yhteensä 164, joista valittiin 122, vaikka aloituspaikkoja oli vain 40. Paikan otti vastaan 25 opiskelijaa. Tämän vuoksi tulosten luotettavuus voi kärsiä.

Tulosten perusteella ruotsinkielinen hakija sai opiskelupaikan tilastollisesti merkitsevästi helpommin kuin suomenkielinen. Myös Arto Nevala (1999) osoitti väitöstutkimuksessaan, että keskimäärin ruotsinkieliset pääsevät korkeakoulutukseen suomenkielisiä helpommin. Suurimmalle osalle tieteenaloista ruotsinkielinen hakija pääsi yli kaksi kertaa niin todennäköisesti kuin suomenkielinen hakija. Esimerkiksi kasvatustieteet ja psykologia ovat hyvin suosittuja aloja, joille on vuosittain monia hakijoita. Kyse ei siten ole vähäpätöisestä asiasta, vaan merkityksellisestä koulutuksellisen tasa-arvon kysymyksestä. Kun koulutuspaikkoja lisätään ja vähennetään eri aloilta, olisi hyvä tutkia eri kielellä koulutuksen saaneiden työllistymistä ja sitä, ovatko koulutuspaikat oikeassa suhteessa työllisyystilanteeseen ja nimenomaan ruotsinkielisten ja suomenkielisten asiantuntijoiden tarpeeseen.

Ainoastaan hammaslääketiedettä on vaikeampi päästä opiskelemaan ruotsinkieliseen koulutukseen kuin suomenkieliseen. Hammaslääketiedettä voi opiskella suomeksi kolmessa yliopistossa ja ruotsiksi vain yleisestikin vaikeapääsysisessä Helsingin yliopistossa. Hammaslääketiede eroaa lääketieteen tavoin muista siinä, että kyseessä on vain yksi koulutus, johon haetaan. Lisäksi opiskelija voi käytännössä pyrkiä vain yhteen tiedekuntaan kerrallaan, koska valintakoe järjestetään kaikkialla samanaikaisesti ja siihen on osallistuttava siellä, minne aikoo opiskelemaan. Kuitenkin Helsingin yliopiston ruotsinkieliselle hammaslääketieteen linjalle pääsi vuonna 2012 neljä pistettä huonommalla valintakoetuloksella kuin suomenkielisel- le linjalle (Helsingin yliopisto 2012).

Myös hakijan äidinkieltä tarkastelemalla havaittiin, että suomenkielinen hakija pääsee todennäköisemmin opiskelemaan hammaslääketiedettä kuin ruotsinkielinen. Yksi merkittävä syy voi olla se, että ruotsinkielisiä koulutuspaikkoja on ruotsinkielisiin hakijoihin nähden niukemmin kuin monilla muilla aloilla, esimerkiksi kasvatustieteessä. Lisäksi Åbo Akademi ei tarjoa hammaslääketieteen koulutusta, joten ruotsin kielen osaamisesta ei tässä tilanteessa saa lisäpisteitä. Helsingin yliopiston ruotsinkieliselle linjalle hammaslääketiedettä opiskelemaan haettaessa suomenkielisille hakijoille ei ole erillistä ruotsin kielen kielikoetta. Tällöin ruotsinkieliset hakijat eivät saa lisäetua ruotsin kielen osaamisestaan, mikä voi olla eräs syy siihen, he pääsevät opiskelemaan hammaslääketiedettä suomenkielisiä epätodennäköisemmin. Voidaan ajatella, että heille ei ole varattu niin selvää omaa kiintiötä kuin esimerkiksi Åbo Akademin koulutuksiin.

Oikeustieteessä eroa sisäänpääsystä suomen ja ruotsin kielellä annettavan koulutuksen välillä ei havaittu. Myöskään suomen- tai ruotsinkielisen hakijan sisäänpääsystä ei ollut eroa, mutta kuin tarkasteltiin sisäänpääsyä hakijan äidinkielellä annettavaan koulutukseen, ruotsinkielisen oli todennäköisempää saada opiskelupaikka. Oikeustieteen aloituspaikkoja on kohtalaisen paljon, mikä tasoittaa kilpailua aloituspaikoista. Pääsykoemateriaaleja pidetään työläinä, mikä vähentää hakijoiden määrää.

Tässä tutkimuksessa ei huomioitu yliopistojen erilaisia käytäntöjä pääsykoekkeesta ja siinä vaadittavasta materiaalista. Esimerkiksi Turun yliopiston oikeustieteelliseen pyrkivän tulee omaksua 3–4:n vuosittain vaihtuvan pääsykoekirjan sisältö. Åbo Akademiin taas on vaadittu samat pääsykoekirjat jo monena vuonna peräkkäin. Mielenkiintoisina jatkotutkimuskysymyksi- sinä voitaisiinkin selvittää esimerkiksi uusien ylioppilaiden osuutta sisään päässeistä. Oletet-

tavasti pääsykokeiden ennakkomateriaalin ero ei suosisi uusia ylioppilaita Åbo Akademin puolella ja päinvastoin Turun yliopiston tapauksessa.

Suomen- ja ruotsinkieliset pääsivät opiskelemaan lääketiedettä yhtä helposti, eikä tiedekunnan opetuskielilläkään näyttänyt olevan asiaan vaikutusta. Vaativa pääsykoemateriaali (tuolloin vielä erillinen pääsykoekirja) valikoi hakijoiden joukkoa jo ennen valintakoetta. Valintakokeessa enimmäispistemäärä on 72, ja kaikkiin tiedekuntiin on sama valintakoe. Vuonna 2011 Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan ruotsinkieliselle linjalle pääsi opiskelemaan 8 pistettä heikommalla valintakoetuloksella kuin suomenkieliselle linjalle. Ruotsinkielisen linjan 30 opiskelijan kiintiöstä täytettiin vain 26, koska loppujen valintakoetulos oli liian huono. (YLE Uutiset 2011.) Vuonna 2012 ero kasvoi edelleen, kun ruotsinkieliselle linjalle hyväksytyjen alin pistemäärä oli 9 pistettä suomenkielistä linjaa heikompi (Helsingin yliopisto 2012). Mielenkiintoisena jatkotutkimuskysymyksenä olisikin verrata sisään päässeiden valintakoe pisteitä eri tieteenaloilla ja tutkia, onko hyväksymisraja alempi ruotsinkielisissä koulutuksissa kuin suomenkielisissä. Ajan kuluessa tapahtuvia muutoksia olisi myös hyvä tutkia tarkemmin.

Niin sanotun korkean sosiaalisen statuksen aloista ainoastaan kauppatieteisiin oli helpompi päästä opiskelemaan ruotsinkieliseen koulutukseen kuin suomenkieliseen; oikeustieteessä ja lääketieteessä eroa ei havaittu. Asiaan vaikuttanee se, että kauppatieteissä on näistä ainoana oma ruotsinkielinen erityiskorkeakoulu. Ruotsinkielinen hakijakin pääsi merkittävästi suomenkielistä hakijaa helpommin opiskelemaan kauppatieteitä. Myös Arto Nevala (1999) käytti tutkimuksessaan tätä alaa esimerkkinä. Nevalan tutkimuksen tulosten mukaan kauppatieteen pääsykokeisiin vuonna 1995 osallistuneista Åbo Akademiin ja Svenska handelshögskolaniin pääsi hieman alle puolet, Turun kauppakorkeakouluun noin kolmannes ja Helsingin kauppakorkeakouluun noin viidesosa hakijoista. Tämän tutkimuksen tulokset ovat yhteneviä Nevalan tutkimuksen tulosten kanssa. Vuonna 2012 kauppatieteen koulutuksiin hakeneista hyväksyttiin opiskelemaan alle kymmenesosa suomenkielisistä hakijoista ja noin viidesosa ruotsinkielisistä hakijoista. Myös Nevalan mukaan ruotsinkielisyys antaa paremmat lähtökohdat koulutukseen hakeuduttaessa. Koska kauppatieteissä on suuri määrä aloituspaikkoja ja tutkinnon suorittaneet sijoittuvat yhteiskunnassa merkittäviin asemiin, havainto on kieliryhmien välisen tasa-arvon kannalta tärkeä.

Tarkasteltaessa opiskelemaan pääsyä kaikkiin Suomen yliopistoihin kaikille tutkimuksessa mukana olleille tieteenaloille hakijan omalla äidinkielellä annettavaan koulutukseen havaittiin, että ruotsinkielinen hakija pääsi pääsääntöisesti suomenkielistä hakijaa helpommin opiskelemaan. Vuonna 2012 suomenkielisiä 20–64-vuotiaita oli 2845729 ja ruotsinkielisiä 20–64-vuotiaita 154864. Yhteensä 20–64-vuotiaita oli Suomessa 3196376, kun huomioidaan myös muut kuin suomen- ja ruotsinkieliset. (Tilastokeskus 2014.) Yliopistoon hakevat toki nuoremmatkin kuin 20-vuotiaat, mutta tilastokeskuksen aineistossa ikäluokat esitetään viiden vuoden välein tilastoituna. Koska suurin osa 15–19-vuotiaista ei ole korkeakoulukelpoisia tavanomaisessa tahdissa opiskeltaessa, heidät on rajattu tämän tarkastelun ulkopuolelle.

Tämän tutkimuksen tieteenaloille hyväksyttiin yhteensä 16325 suomenkielistä opiskelijaa 129172 hakijan joukosta. Vastaavasti ruotsinkielisistä hyväksyttiin 1705 opiskelijaa 7813 hakijan joukosta. Suomenkielisistä hakijoista hyväksyttiin siis 12,6 prosenttia ja ruotsinkielisistä hakijoista 21,8 prosenttia. Koko suomenkielisestä 20–64-vuotiaiden väestöstä pyrki tämän tutkimuksen rajauksin yliopistoon 4,5 % ja pääsi opiskelemaan 0,6 %. Ruotsinkielisistä yliopistoon haki suhteessa likimain yhtä moni, 5,0 %, mutta pääsi sisään 1,1 % eli lähes kaksinkertainen osuus suomenkielisiin verrattuna. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan siis todeta, että äidinkieleltään ruotsinkielisillä on yhä edelleen etulyöntiasema yliopistoon sisäänpääsyssä.

On ilmeistä, että ruotsinkielistä koulutusta tarvitaan, jotta voidaan turvata ruotsinkielisten palvelujen jatkuvuus yhteiskunnassa. Suomen toinen kansalliskieli on ruotsi ja tästä syystä on perusteltua, että myös ruotsinkielisille on tarjolla koulutusta heidän omalla äidinkielellään. Viime aikoina on kuitenkin ollut julkisuudessa keskustelua siitä, että ruotsinkieliset olisivat väestönsuhteensa nähden yliedustettuina opiskelijakunnassa. Tämä tutkimus vahvistaa kyseistä käsitystä. Ilmiön syytä on myös pohdittava. Onko ruotsinkielisten hakijoiden taso suomenkielisiä kovempi? Lääketieteen valintakokeesta tehdyn havainnon perusteella tilanne näyttää olevan toinen. Herää kysymys, onko ruotsinkielisille suhteessa enemmän korkeakoulupaikkoja. Keskitetysti tietoa aloituspaikkojen määristä ei ole saatavilla.

Eräs tämän tutkimuksen vahvuuksista on tutkimuksen laaja aineisto. Se koostuu Opetushallituksen ylläpitämästä keskusrekisteristä saaduista tiedoista, joita voidaan pitää luotettavina. Tutkimukseen on otettu mukaan kaikki Suomessa ruotsin kielellä vuonna 2012 opetetut tieteenalat ja niitä vastaavat suomenkieliset koulutukset kaikista yliopistoista. Tutkimus ei siten

todennäköisesti kärsi suuresta valikointiharhasta. Koska tutkimusaineisto on laaja ja sen analysoinnissa on käytetty määrällisiä menetelmiä, voidaan sen perusteella tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä.

Kuitenkin aineistona on vain yhden vuoden hakijatilasto, mikä heikentää yleistettävyyttä ja lisää sattuman vaikutusta. Lisäksi hakijan äidinkieli on luokiteltu sen mukaan, minkä hän on ilmoittanut äidinkielekseen. Tutkimustulokset eivät siten ota kantaa hakijan todelliseen äidinkieleen tai siihen, kumpaa kieltä hakija tosi asiassa osaa paremmin tai kumpaa kieltä hän käyttää normaalissa kanssakäymisessä esimerkiksi perheensä tai ystäviensä kanssa.

Tässä tutkimuksessa on jätetty huomiotta hakijan sosiaalinen tausta ja eri kieliryhmien välillä vallitsevat mahdolliset erot sosiaalisen taustan suhteen. Muun muassa Nori (2011) on tutkinut väitöskirjassaan muun muassa sosiaalisen taustan vaikutusta yliopistoon valikoitumiseen. Tässä tutkimuksessa kiinnitetään kuitenkin huomiota ainoastaan hakijan äidinkieleen. Tutkimuksen aineiston perusteella ei voida ottaa kantaa siihen, eroaako ruotsinkielisten sosiaalinen tausta suomenkielisten sosiaalisesta taustasta ja mitä vaikutuksia tällä mahdollisesti on yliopistoon valikoiduttaessa.

Arto Nevalan (1999) sekä Aholan ja Nurmen (1995) tuloksia tähän tutkimukseen soveltaen voidaan todeta, että tässä tutkimuksessa saadut tutkimustulokset tukevat koulutuksen periytyvyyttä. Nyt saatujen tulosten perusteella ruotsinkieliset pääsevät suomenkielisiä helpommin opiskelemaan. Mikäli hakija on ruotsinkielinen ja hänen vanhempiansa koulutustaso on korkea, opiskelupaikka on lähes taattu Nevalan tutkimuksen mukaan. Kun ruotsinkielinen hakija tulee valituksi ja suorittaa yliopistotutkinnon, hänenkin ruotsinkielisillä jälkeläisillään on lähes varma korkeakoulupaikka. Myös Hanna Nori (2011) päätyi tutkimuksessaan siihen valikoitumisen peruselementtinäkin pidettyyn tosiseikkaan, että koulutettujen vanhempien jälkeläiset saavat opiskelupaikan muita todennäköisemmin. Myös Sakari Aholan tutkimustulokset siitä, että eliittiyliopisto on ikään kuin säilynyt massakorkeakoulun sisällä, ovat sinänsä perusteltavissa myös tämän tutkimuksen tuloksilla. Olisikin mielenkiintoista selvittää tarkemmin kielen ja sosiaalisen taustan yhteyttä yliopistoon sisäänpääsyyn.

Tutkimustulosten perusteella hakijan äidinkielellä on vaikutusta yliopistoon valikoitumisessa. Niiden mukaan ruotsinkieliseen yliopistoon oli todennäköisempää tulla hyväksytyksi kuin suomenkieliseen yliopistoon. Tieteenalakohtaisia eroja oli havaittavissa, mutta pääsääntöisesti

ruotsinkieliseen yliopistoon oli helpompi päästä opiskelemaan kuin suomenkieliseen yliopistoon myös tieteenaloittain tarkasteltuna. Kun tarkasteltiin vielä erikseen hakijan omalla äidinkiellällä annettavaa koulutusta, erot kasvoivat. Ruotsinkielisyydestä on tämän tutkimuksen perusteella hakijalle hyötyä yliopistoon pyrittäessä.

Lähteet

Ahola, S. 1990. Korkeakoulutukseen valikoituminen. Selvitys Turun yliopistoon vuosina 1980–1986 kirjoittautuneiden opiskelijoiden sosiaalitaustoista. Turku: Turun yliopisto.

Ahola, S. & Nurmi, J. 1995. Kilpahaku korkeakoulutukseen. Turku: Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus.

Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2006. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY.

Ball, S. J., Davies, J., David, M. & Reay, M. 2002. "Classification" and "judgement": social class and the "cognitive structures" of choice of higher education. 23 (1), 51–72.

Bourdieu, P. 1985. Sosiologian kysymyksiä. Suom. J. P. Roos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Bourdieu, P. 1986. The Forms of Capital. Teoksessa J. Richardson (ed.) The Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. New York: Greenwood Press, 241–258.

Bourdieu, P. 1991. Language and Symbolic Power. Cambridge: Polity Press.

Dar, Y. & Getz, S. 2007. Learning ability, socioeconomic status, and student placement for undergraduate studies in Israel. Higher Education 54 (1), 41–60.

Denzler, S. & Wolter, S. C. 2009. Sorting into teacher education: how the institution setting matters. Cambridge Journal of Education 39 (4), 423–441.

Dominice, P. 1978. How open the university should be? Teoksessa M. Stephens & G. Roderick (eds.) Higher education alternatives. New York: Longman Inc., 32–41.

Espinoza, O. 2007. Solving the equity-equality conceptual dilemma: a new model for analysis of the educational process. Educational Research, 49, 343–363.

Heikkilä, R. 2011. Bättre folk, Bättre smak? Suomenruotsalaisten maku ja kulttuuripääoma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Helsingin yliopisto. 2012. Raakapisteiden muuntaminen valintakoepisteiksi 2012. <http://www.med.helsinki.fi/peruskoulutus/docs/opiskelijaksi/Pisterajat%20ja%20muuntokertoimet%202012.PDF>. [Viitattu 8.2.2015.]

Keskitalo, M. & Korhonen, R. 1984. Korkeakouluihin valikoituminen ja ylioppilasvalmennuskurssit yhteiskunnan, korkeakoulun ja yksilön kannalta. Oulu: Oulun yliopisto.

Kivinen, O. & Rinne, R. 1992. The schooling society: expansionist educational policy as a means of governing social selection. Teoksessa O. Kivinen & R. Rinne (toim.) Educational strategies in Finland in the 1990s. Turku: Turun yliopisto.

Lehtisalo, L. & Raivola, R. 1986. Koulutuspolitiikka ja koulutussuunnittelu. Helsinki: WSOY.

Livingstone, D. 1983. Class ideologies & educational futures. The Falmer Press.

Lönnqvist, B. 1981. Suomenruotsalaiset. Jyväskylä: Gummerus.

Nevala, A. 1999. Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

Nori, H. 2011. Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. Turku: Turun yliopisto.

Opetushallitus. 2014. Koulutus ja tutkinnot. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot. [Viitattu 8.2.2015.]

Perustuslaki. 11.6.1999/731. Suomen säädöstietokokoelma Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. [Viitattu 8.2.2015.]
Mäenpää, O. 2009. Yliopistolaki. Helsinki: WSOY.

Suomen Hallitusmuoto. 17.7.1919/94. Suomen säädöstietokokoelma Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1919/19190094001>. [Viitattu 8.2.2015.]

Tilastokeskus. 2014. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkójulkaisu]. <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 8.2.2015].

Tuomisto, J. 1994. Aikuiskasvatuksen perusaineksia. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus, julkaisusarja B 2/92.

Vanttaja, M. 2002. Koulumenestyjät. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Yhdenvertaisuuslaki. 20.1.2004/21. Suomen säädöstietokokoelma Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>. [Viitattu 8.2.2015.]

YLE Uutiset. 2011. Yliopistojen ovet aukeavat helpommin ruotsinkielisille. Yleisradio 3.10.2011. http://yle.fi/uutiset/yliopistojen_ovet_aukeavat_helpommin_ruotsinkielisille/5432237. [Viitattu 8.2.2015.]

Yliopistolaki 24.7.2009/558. Suomen säädöstietokokoelma Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090558>. [Viitattu 8.2.2015.]